

УДК 347.6:347.965.42

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.34>

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ*

Вятковський В. Р.,

*студент 2 курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0006-3836-1823*

Хазан А. М.,

*студентка 2 курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0009-3642-6883*

Брусенко А. С.,

*студентка 2 курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0003-6403-8091*

Вятковський В. Р., Хазан А. М., Брусенко А. С. Застосування медіації в сімейних спорах.

У статті досліджуються теоретичні та практичні аспекти застосування медіації як альтернативного способу врегулювання спорів у контексті вирішення сімейних конфліктів. Комплексно проаналізовано переваги та недоліки посередництва при вирішенні конфліктів у порівнянні з судовим розглядом. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі альтернативних механізмів вирішення спорів, серед яких медіація посідає одне з провідних місць, а також природою сімейних спорів, належне врегулювання яких потребує досягнення домовленостей між сторонами. На відміну від формального вирішення конфлікту, такий підхід передбачає досягнення компромісу шляхом узгодження інтересів сторін та врахування принципу найкращих інтересів дитини. Поширеність медіації, своєю чергою, викликана низкою факторів, зокрема переважністю судів, необхідністю комплексного підходу до вирішення сімейних спорів. Особлива увага у статті приділяється порівняльному аналізу застосування інституту медіації в Україні та зарубіжних країнах, зокрема у США, країнах Європейського Союзу, Ізраїлі, Канаді та Австралії тощо, його законодавчої регламентації. Проведений аналіз, а також дослідження праць науковців і судової статистики дозволили оцінити ефективність та перспективи більш широкого впровадження медіації в Україні, зокрема в контексті оптимізації врегулювання спорів і зменшення навантаження на судову систему. Визначено, що специфіка сімейних спорів полягає у їх комплексному характері, оскільки врегулювання таких спорів часто виходить за межі суто юридичних питань і потребує врахування психологічних, соціальних та емоційних аспектів. У цьому контексті медіація виступає ефективним інструментом досягнення взаємоприйнятних рішень, сприяє збереженню конструктивної комунікації між сторонами та зниженню рівня конфліктності. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема узагальнення, порівняльно-правовий та системний підхід. У статті проаналізовано показник ефективності та особливості застосування медіації в сімейних спорах, що сприяє поглибленню розуміння функціонування цього правового інституту в Україні та за кордоном.

* Науковий керівник: Янишен В. П., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові слова: медіація, сімейне право, альтернативний метод врегулювання спорів, сімейні конфлікти, вітчизняний та зарубіжний досвід.

Viatkovskiy V. R., Khazan A. M., Brusenko A. S. Application of mediation in family disputes.

The article examines the theoretical and practical aspects of the application of mediation as an alternative method of dispute resolution in the context of family conflicts. The advantages and disadvantages of mediation in resolving conflicts compared to litigation are comprehensively analyzed. The relevance of the topic is due to the growing role of alternative dispute resolution mechanisms, among which mediation occupies a leading position, as well as the nature of family disputes for proper resolution of which need to reach compromise between parties. Unlike formal conflict resolution, this approach involves reaching a compromise by harmonizing the interests of the parties and taking into account the principle of the best interests of the child. The prevalence of mediation, in turn, is caused by a number of factors, in particular, the overload of courts, the need for a comprehensive approach to resolving family disputes. The article pays special attention to a comparative analysis of the use of the institution of mediation in Ukraine and foreign countries, in particular, in the USA, the countries of the European Union, Israel, Canada and Australia, etc., and its legislative regulation. The analysis conducted, as well as the study of the works of scientists and judicial statistics, made it possible to assess the effectiveness and prospects for the wider implementation of mediation in Ukraine, in particular in the context of optimizing dispute resolution and reducing the burden on the judicial system. It was determined that the specificity of family disputes lies in their complex nature, since the resolution of such disputes often goes beyond purely legal issues and requires taking into account psychological, social and emotional aspects. In this context, mediation acts as an effective tool for achieving mutually acceptable solutions, facilitating constructive communication between the parties and reducing the level of conflict. The research is based on general scientific and special legal methods, including generalization, comparative legal analysis and a systematic approach. The article also analyzes the efficiency and specific features of mediation in family disputes, which contributes to a deeper understanding of the practical implementation of these legal institutes both in Ukraine and in foreign countries.

Key words: mediation, family law, alternative method of dispute resolution, family conflicts, national and foreign experience.

Постановка проблеми. Вирішення сімейних спорів становить значну частку судових процесів і залишається невичерпним джерелом судових розглядів. Проблематика вирішення таких конфліктів потребує особливого підходу, з огляду на специфіку сімейних правовідносин. Вона полягає не лише у необхідності ефективного врегулювання спору задля забезпечення найкращих інтересів сторін та дитини, а й у емоційному чинникові, який часто відіграє визначальну роль у спорі. Саме тому важливим завданням є досягнення консенсусу між подружжям або іншими членами сім'ї. Ключовою складовою успішного вирішення таких конфліктів є добровільність, яка сприяє подальшому належному виконанню досягнутих домовленостей. Не менш важливим за вирішення самого спору, є врегулювання подальшої реалістичної моделі взаємодії подружжя після розлучення, що також забезпечується посередництвом. Водночас, сімейні спори, як і будь-які інші, потребують швидкого, ефективного, комплексного, конфіденційного та економічно доцільного вирішення. У цьому контексті особливого значення набуває медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів, що дозволяє сторонам зберегти взаємоповагу, мінімізувати конфлікт і знайти взаємоприйнятне рішення. Саме ці аспекти зумовили тему та мету нашого дослідження.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретичної складової медіації, зокрема принципів та особливостей застосування медіації у сфері сімейних правовідносин, визначення її переваг та недоліків порівняно з традиційним судовим розглядом, статистики використання посередництва та оцінка перспектив розвитку цього інституту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Стан опрацювання проблематики. При аналізі проблематики вирішення сімейних спорів за допомогою медіації було опрацьовано регулювання даного питання українським законодавством, зокрема закон "Про медіацію" та судову статистику за 2025 рік. Також використано праці вітчизняних науковців Середницької І. А., Попова В. А., Бондаренко К.С., Бондаренко Н. П. на дану тематику. З нормативно-правової бази зарубіжних можна виокремити основоположну для Європейського Союзу Директиву 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року та Закон про аль-

тернативне вирішення спорів від 1998 року в США, а ще застосовано праці зарубіжних вчених Дж. Раданової та Дж. Фолберга.

Виклад основного матеріалу. Закон України “Про медіацію” поширюється на суспільні відносини, пов’язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим). Тому застосування медіації в сімейних спорах є регламентованою практикою [2]. Сімейна медіація набуває дедалі більшого значення як ефективний позасудовий спосіб врегулювання конфліктів, що виникають у сфері сімейних правовідносин. Безперечно, однією з позитивних сторін медіації є зниження рівня завантаженості судів, адже сімейні справи складають значну частку роботи суддів.

Відповідно до судової статистики за 2025 рік, кількість справ, у позовному провадженні, що перебували на розгляді, щодо спорів, які виникають із сімейних відносин, зокрема про розірвання шлюбу, про стягнення аліментів, про встановлення батьківства або материнства, про позбавлення батьківських прав, про визнання шлюбного договору недійсним, про повернення дітей до країни постійного місця проживання, надання дозволу на виїзд неповнолітньої дитини за межі України, про визначення місця проживання дитини, про визнання батьківства, про відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала, про зміну прізвища та (або) імені, та (або) по батькові становить 202,718 тисяч. Окрім справ, що розглядаються у позовному провадженні, значний обсяг сімейних спорів становлять і заяви в наказному провадженні, зокрема щодо стягнення аліментів у твердій грошовій сумі та частці від заробітку суди першої інстанції розглянули 25 962 заяв про видачу судового наказу [1].

Також до переваг застосування медіації у сімейних спорах можна віднести конфіденційність, добровільність та комплексність розгляду конкретного запиту.

Відповідно до положень Закону України “Про медіацію” медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації. Фундаментальним положенням є те, що участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації, на відміну від судового розгляду, де одна сторона практично зобов’язує іншу до участі, що не забезпечує найкращих інтересів сторін.

Медіатор та інші учасники медіації, а також суб’єкт, що забезпечує проведення медіації, не мають права розголошувати конфіденційну інформацію, якщо інше не встановлено законом або якщо всі сторони медіації не домовилися у письмовій формі про інше. Також додатковою гарантією конфіденційності є те, що медіатор не може бути допитаний як свідок у справі щодо інформації, яка стала йому відома під час підготовки до медіації та її проведенні. Під час проведення медіації посередник повинен бути нейтральним у ставленні до сторін медіації та незалежним від них, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, інших фізичних і юридичних осіб, що гарантує неупередженість особи, яка допомагає сторонам конфлікту здійснювати комунікацію, досягати порозуміння та проводити переговори.

Також до привілеїв медіації слід віднести вирішення проблем судових витрат та доступу до правосуддя, позаяк медіація зробить цей процес дешевшим та швидшим.

Розгляд справи у суді часто затягується через значну навантаженість судів, процеси тривають роками, а послуги представників часто є дорогавартісними. На противагу цьому, в процесі медіації час вирішення спору залежить лише від сторін, а не від зовнішніх чинників. Вартість послуг з сімейної медіації коливається в межах від 1000 до 2000 гривень. В той же час, складання лише позовної заяви про розірвання шлюбу стартує від 2000-3000 гривень, без супроводу в суді.

Практика застосування медіації свідчить, що найбільшою мірою вона є результативною у тих категоріях сімейних спорів, де сторони можуть самостійно впливати на зміст домовленостей, а емоційний чинник відіграє ключову роль. Отже, є недоцільним використання ресурсу суду, задля вирішення такої категорії справ. Попри відносно просту юридичну процедуру, розірвання шлюбу часто супроводжується значними психологічними та комунікативними труднощами між подружжям. Медіація дозволяє сторонам обговорити питання подальшої взаємодії після розлучення, включаючи порядок

спілкування, фінансову підтримку, розподіл витрат на дітей, а також врегулювання технічних аспектів – від користування житлом до узгодження виїздів дитини за кордон. У результаті колишнє подружжя отримує не формальне судове рішення, а реалістичну, зручну та гнучку модель майбутньої взаємодії [3, с. 135].

Перевагою цього методу врегулювання спору є також і те, що медіація може бути проведена до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або під час досудового розслідування, судового, третейського, арбітражного провадження, або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу. Тобто це означає, що сторони не обмежені у виборі моменту для початку переговорів за участі медіатора. Вони можуть ініціювати процедуру як превентивний захід – до подання позову, так і паралельно з уже розпочатим провадженням, не зупиняючи його перебіг. Більше того, навіть після набрання рішенням законної сили сторони зберігають право врегулювати спір мирним шляхом, що є неабиякою перевагою [2].

У контексті сімейного права медіація є особливо актуальною, оскільки дозволяє сторонам зберегти контроль над результатом і врахувати потреби дітей та інших членів сім'ї, беручи до уваги інтереси сторін щодо розподілу майна чи визначенні справедливих механізмів задоволення інтересів кожного учасника медіаційного процесу, з урахуванням взаємних потреб. Зокрема, на підставі зазначеного, можна зробити проміжний висновок, що в сімейних спорах медіація застосовується для вирішення таких питань, як розподіл майна, визначення місця проживання дітей, порядок спілкування з ними тощо. Проте у випадках домашнього насильства застосування медіації викликає дискусії через можливість емоційно-психологічну нерівність сторін та ризики подальшої маніпуляції з боку однієї з них.

Також, цікавою і дуже очевидною перевагою є той факт, що у медіації акцент ставиться не на юридичних позиціях сторін, а на їхніх реальних інтересах та потребах. Наприклад, замість боротьби за опіку над дітьми, сторони разом шукають рішення, яке найкраще відповідає потребам дітей. На відміну від судового рішення, яке часто є чітким і одноманітним, медіація дозволяє сторонам знайти унікальні рішення, які враховують особливості їхньої ситуації. Наприклад, домовленість про гнучкий графік спілкування з дітьми або обмін майном може бути адаптована до потреб кожного учасника [4, с. 249].

Такі принципи можуть бути покладені в основу практичного аспекту застосування медіації і в Україні. Дослідження шляхів розвитку сімейної медіації в Україні слід проводити через призму порівняльного аналізу генези, еволюції та результату її впровадження в провідних країнах світу, в яких вирішення спорів шляхом альтернативного методу врегулювання набуло широкого розповсюдження та досягло значних результатів. Проте при розгляді систем медіації в кожній країні, задля виявлення найкращої із методик, потрібно не лише переносити «каркас», а й адаптувати її під реалії українського суспільства та його правової культури.

Законодавчим фундаментом медіації в Європейському Союзі, була Директива 2008/52/ЄС про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах від 21 травня 2008 року [6], яка заклала основоположні принципи для розбудови кожної локальної системи медіації в країнах ЄС, серед яких доцільно визначити: конфіденційність, забезпечення якості медіації та виконання угод, укладених в процесі медіації, розповсюдженість інформації щодо медіації. Варто звернути увагу, що в Директиві практично не регулюється сімейна медіація, її поняття, принципи та підходи до впровадження.

Відсутність єдиного визначення процесу сімейної медіації призводить до численних відмінностей у ролі медіатора та формує різні очікування сторін. Термін «сімейна медіація», особливо якщо він буде включений до нової Директиви ЄС (у разі її укладання), забезпечить послідовність очікувань сторін. Однак прийняття лише визначення не вирішить повністю існуючих розбіжностей. Це слід розглядати разом з необхідністю прийняття єдиної методології. Така методологія повинна поєднуватися з прийняттям єдиних стандартів практики сімейної медіації ЄС, які включають спосіб залучення дітей та вимоги до сімейних медіаторів. Доречно було би звернути увагу на залучення дітей до сімейної медіації, як невід'ємної компоненти, з розмовою між батьками та дітьми тривалістю приблизно 20-25 хвилин. Це не означає фактичної участі дітей у прийнятті рішень, а скоріше включення їх у спільні розмови та подальшу оцінку угоди про співпрацю [5, с. 10-12].

Як зазначається в Резолюції Європейського парламенту 2016/2066(INI) від 12 вересня 2017 року щодо виконання Директиви 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року

про окремі аспекти медіації у цивільних та господарських справах цілі, зазначені в статті 1 Директиви 2008/52/ЕС, не були виконані зовсім – балансу між медіацією та судовим провадженням не досягнуто, це підкреслюється статистикою, що медіація використовується менше ніж в 1% судових справ. Водночас Європейський парламент виокремлює Італію, в якій, до прикладу, медіація використовується в 6 разів більше, ніж в інших країнах Союзу [6].

На нашу думку, в Італії інститут медіації набрав такої популярності, зокрема в сімейних спорах, через тривалий процес розвитку цієї сфери, формуванням правової культури та запровадженням обов'язкової медіації перед початком судового розгляду.

В Італії для початку судового розгляду сторонам потрібно пройти через процедуру медіації, якщо сторони не погоджуються на медіацію і судовий процес вже розпочався, то суд повинен призупинити розгляд та встановити крайній термін для проведення сторонами процедури медіації. У цьому випадку суд може лише запропонувати провести медіацію і відмова сторін не спричинить для них жодних санкцій. З 2013 року законодавець додав ще одну форму обов'язкової медіації – медіацію за розпорядженням суду, яка може мати місце не лише після початку судового розгляду, а й під час розгляду справи в суді апеляційної інстанції. [7, с. 88].

Порівняльний аналіз нашого дослідження слід перенести на територію, де сімейна медіації здобула найбільших успіхів – в Сполучені Штати Америки. Закон про альтернативне вирішення спорів (далі – АВС) від 1998 року в США зобов'язав усі федеральні окружні суди країни створити програму АВС. Участь в процесах АВС, включаючи медіацію, повинна бути обов'язковою як у федеральних судах, так і в багатьох судах штатів. Зокрема цей Закон передбачав покращення судами, в яких впроваджено медіацію та інші способи АВС, ефективності цих способів, шляхом розгляду статистичних даних та призначення працівника або судового посадовця, який обізнаний у практиках та процесах альтернативного вирішення спорів, для впровадження, адміністрування, нагляду та оцінки програми альтернативного вирішення спорів цього суду [8]. Також примітно, що саме в США виникла Гарвардська модель перемовин, яка згодом стала підґрунтям для медіації в різних сферах, зокрема в сімейній медіації, та для інших методів АВС. Гарвардська модель передбачає спільне вирішення проблеми сторонами, які орієнтуються, з одного боку, на об'єктивні стандарти та критерії, а з іншого боку – на власні інтереси та потреби, що розкриваються у процесі переговорів. При цьому застосування «гарвардської моделі» у переговорах з участю незалежного посередника (медіатора) здійснюється відповідно до спеціальної (медіативної) технології [9, с. 13].

В декількох штатах США поширені практики процесу скринінгу медіації, що застосовується саме до сімейних спорів. Ключова мета цього скринінгу розкривається через диференційовану систему встановлення поточного стану конфлікту між сторонами та обставин, що можуть перешкоджати проведенню медіації. Скринінг відбувається через проходження анонімної анкети учасниками спору перед медіацією, згодом слідує більш детальна анкета, узгоджена з відповідним протоколом щодо домашнього насильства, як засіб отримання додаткової інформації про тип насильства, його тяжкість та тривалість, що передували процесу медіації. Якщо скринінг вказує на потенційну загрозу домашнього насильства, то медіатор, залежно від типу насильства, направляє сторони на консультування щодо сімейного насильства в легких формах, або направляє на програми проти домашнього насильства і відкладає процес до вжиття запропонованих заходів, або припинить процедуру. Медіація вважатиметься допустимою у випадках, якщо встановлено, що сторони можуть вільно вести переговори задля досягнення результатів, що задовольнять їхні інтереси [5, с. 4-5].

Як зазначає Джей Фолберг, посилаючись на судову статистику Каліфорнії за 2008 рік, кількість цивільних позовів у всіх судах першої інстанції штату між 1998 і 2007 роками зменшилася більш ніж на 14 відсотків, з 1 700 445 до 1 461 111. Також кількість цивільних судів присяжних у Вищих судах Каліфорнії з 1998 по 2007 рік зменшилася більш ніж на 59 відсотків, з 1 902 до 767. Він зауважує, що складно встановити точний причинний зв'язок між впровадженням системи медіації та зменшенням судових справ, проте з іншої сторони також важко однозначно заперечувати значний вплив медіації та інших методик АВС на цю статистику [10, с. 38].

До проаналізованих вище країн доречно буде також і віднести такі країни, як: Ізраїль, Канада та Австралія, поза як в них обов'язкова сімейна медіація була закріплена на законодавчому рівні та апробована тривалим періодом часу, що в результаті принесло значні успіхи та розроблені само-

стійні методології щодо проведення процедури сімейної медіації. Ефективність інституту сімейної медіації в зазначених країнах досягла значного успіху завдяки великим зусиллям зі сторони держави щодо впровадження та підтримки медіації, проведення постійного аналізу щодо її ефективності, поширення найкращих практик щодо процедури медіації та тривалим формуванням правової культури.

Висновки. Різнобічний та системний аналіз медіації як альтернативного методу врегулювання спорів дав змогу виокремити низку її суттєвих переваг. До них належать оперативність та конфіденційність вирішення конфліктів; відносна простота у застосуванні порівняно з судовим провадженням; гнучкість процедури – можливість самостійно обирати посередника, місце та формат процесу, а також заощадження часу та фінансових ресурсів сторін. Завдяки гнучкості та індивідуальному підходу медіація забезпечує ефективне вирішення сімейних спорів з урахуванням інтересів усіх сторін для досягнення компромісного рішення. Про дієвість медіації також свідчить глибока імплементація цього інституту в законодавство іноземних держав, як важлива складова вирішення спорів, а також позитивна динаміка статистики щодо вирішення спорів з його допомогою. Разом з тим, є і такі негативні прояви медіації, як відсутність уніфікованого визначення сімейної медіації, формальна обов'язковість використання медіації в деяких країнах, недосягнення цілей Директиви 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про окремі аспекти медіації у цивільних та господарських справах. Подальший розвиток інституту медіації в Україні потребує вдосконалення нормативно-правової бази та активнішого впровадження медіаційних процедур у сфері сімейних правовідносин. Таким чином, розвиток і поширення практики застосування медіації сприяє зменшенню завантаженості судової системи, підвищенню ефективності врегулювання конфліктів та формуванню більш гнучких і конструктивних підходів до вирішення сімейних спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Судова статистика за 2025 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025 (дата звернення: 11.03.2026).
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX станом на 16 листопада 2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 11.03.2026).
3. Середницька І. А. Особливості застосування медіації в сімейних спорах. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні*: тези доп. учасників науково-практичного семінару, м. Львів, 31 жовтня 2025 р. / Львівський державний університет внутрішніх справ. 2025. С. 134-137.
4. Попов В. А. Роль медіації у вирішенні сімейних спорів: переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Випуск № 87, частина 1. С. 246-251. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.36>
5. Radanova, J. Mediation in Family Cases across the EU: Is a New Harmonized Approach to EU Policy for Solving Family Conflicts Needed? In W. Admiraal, E. Cakir, & M. L. Ciddi (Eds.), *Proceedings of ICHES 2023-- International Conference on Humanities, Education, and Social Sciences*, Amsterdam, Netherlands. ISTES Organization. P. 1-14. URL: https://www.researchgate.net/profile/Istes-Publication/publication/378706805_Proceedings_of_International_Conference_on_Humanities_Education_and_Social_Sciences_2023/links/65e5fb2fe7670d36abfd1210/Proceedings-of-International-Conference-on-Humanities-Education-and-Social-Sciences-2023.pdf#page=8
6. European Parliament resolution of 12 September 2017 on the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0321_EN.html?redirect (дата звернення 30.01.2026).
7. Бондаренко К.С. Досвід медіації зарубіжних країн та вдосконалення системи позасудового вирішення спорів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 86-88. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/18607/1/2_5427000038184218561_250404_150901.pdf
8. Alternative Dispute Resolution Act of 1998, Pub. L. No. 105-315, 112 Stat. 2993 (codified at 28 U.S.C. §§ 651-658). URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/651>

9. Бондаренко Н. П. Медіація як ефективний засіб мирного врегулювання конфліктів. *Актуальні проблеми екстремальної та кризової психології*: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 2022. С. 11–15. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10041/1/2.pdf>
10. Folberg, J. Development of mediation practice in the United States. *Juris Dictio*. 2015. Vol. 17, no 16. P. 35-39. URL: <https://doi.org/10.18272/iu.v14i16.727> (дата звернення: 30.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026

© Вятковський В.Р., Хазан А.М., Брусенко А.С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0